

УДК 338.12

Л.В.ОБОЛЕНЦЕВА, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ К-ЦИКЛІВ ТА ДЕРЖАВНОЇ КОН'ЮНКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗМЕНШЕННІ ПРОЯВІВ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Проаналізовано підходи до вивчення ділового економічного циклу та його основних макроекономічних показників і параметрів. Розглянуто основні функції держави та її ключові методи впливу на кон'юнктуру ринку.

Проанализированы подходы к изучению делового экономического цикла и его основных макроэкономических показателей и параметров. Рассмотрены функции государства и его основные методы влияния на конъюнктуру рынка.

In the article the main approaches of searching of economic cycle and its main macro-economic indices and characteristics are analysed. The main functions of state and its main methods of market conditions influence are considered.

Ключові слова: кон'юнктура, макроекономічна нестабільність, кон'юнктурна політика, діловий економічний цикл, циклічність, криза.

Однією з найважливіших функцій держави, як такої, та державного регулювання економіки виступає розробка та реалізація стратегії соціально-економічного розвитку з використанням інструментарію планування, прогнозування, моделювання та програмування. Особливого механізму передбачення потребує економіка країни та виконання цієї функції держави у так звані кризові та депресивні часи. На увагу потребують питання, пов'язані із з'ясуванням справжніх причин, що обумовлюють кризу, якою глибокою та тривалою вона має бути. Від цього залежить, чи зможе своєчасно країна перейти на інноваційну модель розвитку економіки чи ні. Незважаючи на те, що питанням, пов'язаним з циклічним розвитком економіки та макроекономічною нестабільністю присвячена чимала кількість праць вітчизняних та зарубіжних вчених (М.Кондаратьєва, Й.Шумпетера, Г.Менша, А.Мельник [1, 3, 5, 6] та багатьох інших), залишається ряд відкритих питань та невирішених завдань, особливо щодо державної кон'юнктурної політики у країнах з перехідною економікою.

Власне, саме цим і обумовлюється актуальність обраної теми дослідження, визначаються його мета і основні завдання. Таким чином, метою статті є вивчення особливостей циклічного розвитку економіки та знаходження напрямків ефективного державного регулювання задля забезпечення економічного зростання країни.

При побудові механізму і системи регулювання економіки необхідно брати до уваги та враховувати часовий фактор, спостерігати за

розвитком кризових явищ, оскільки такі заходи дадуть можливість скоротити витрати на відновлення рівноваги і замінити одну парадигму на іншу – більш ефективну, що сприятиме подоланню кризи. Як відомо, існує ієрархія рівноваги економіки, на яку мають вплив ряд факторів, тобто інноваційні процеси, що мають місце в економічній системі, і які необхідно пов'язувати з різними кон'юктуро-утворюючими факторами (рис.1).

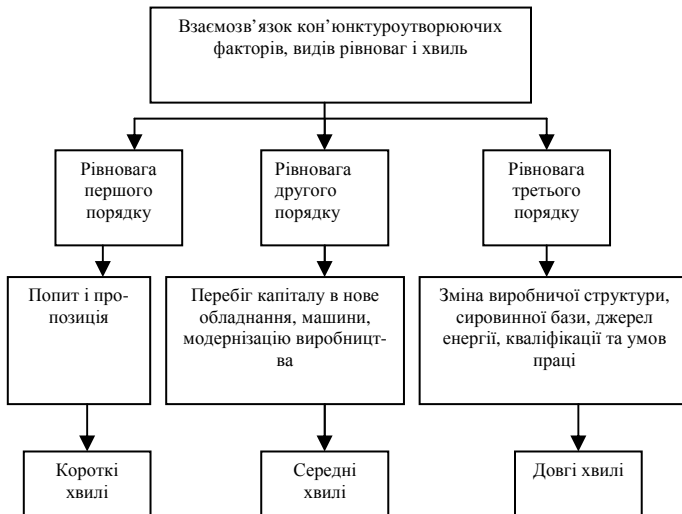

Рис.1 – Блок-схема взаємозв'язку кон'юктуроутворюючих факторів, видів рівноваг і хвиль

З рис.1 видно, що відхилення від першого типу рівноваги призводить до коротких хвиль, другого типу – до середніх хвиль, третього типу – довгих хвиль.

М.Д.Кондратьєв до основних характеристик великих циклів відносив винаходи, відкриття, зміни технологічного устрою, оскільки всі ці складові мають вплив на соціально-економічне життя суспільства, утворення нових ринків і т.д. Науково-технічна революція розглядалася як основа циклу, а згідно теорії «інноваційних пакетів» нововведення розподіляються в часі нерівномірно і з'являються групами [1].

Необхідно зазначити, що зміни в техніці обумовлені попитом виробництва і створенням таких умов, за яких застосування винаходів стає можливим, а головне – необхідним. А такі умови формуються не просто так, а є наслідком економічних, соціальних, екологічних, політичних причин та обставин, які є першоосновою чергового економіч-

ного циклу, крім того, кожна наступна фаза довгого циклу є результатом кумулятивних процесів попередньої фази.

Методи регулювання економічних циклів залежно від їх тривалості наведено на рис.2.

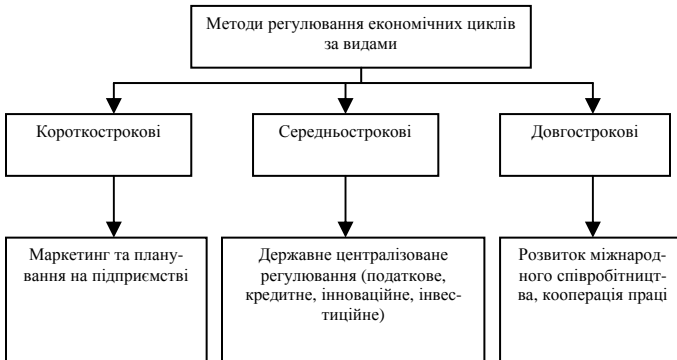

Рис.2 – Класифікація методів регулювання економічних циклів за видами

Щодо хвилюподібного руху, то його можна розуміти як процес відхилення від стану рівноваги, якої намагається досягти економіка, а вона періодично порушується і виникає необхідність створення нового запасу основних капітальних благ, тобто основних засобів, які б відповідали новому способу виробництва. Таке оновлення відбувається не плавно, а раптово, так би мовити поштовхами, ключова роль при цьому припадає саме на винаходи, відкриття та науково-технічний прогрес [2, 5].

Теорія довгих хвиль має надзвичайно важливе значення для економіки: по-перше, вона закладає наукові основи довгострокового прогнозування економічного прогресу; по-друге, дає змогу визначити фундаментальні закономірності функціонального розвитку способів виробництва та їхні фазові переходи.

Слід зазначити, що всі традиційні методи боротьби з кризовими явищами є дієвими лише на підвищувальній хвилі великих К-циклів, у фазах пожвавлення та підйому, коли кризи, відповідно до теорії М.Д.Кондратьєва, і так є нетривалими та неглибокими, а загальний тренд економічного розвитку відповідає поступовому розвитку світової економіки. Щодо знижувальної хвилі цих циклів в періоди спаду та депресій, то вони діють строго в протилежному напрямку [4].

Крім того, в процесі дослідження з'ясовано, що сучасний економічний цикл має суттєві відмінності, основними з них є наступні: дія і

вплив фази циклу виходять за національні межі; посилення державно-монополістичного регулювання циклічних процесів; підвищення ролі соціальних аспектів в механізмі антициклічного регулювання; фази пожвавлення і піднесення триваліші та інтенсивніші, фази спаду і депресії менш глибокі та тривалі; науково-технічна революція, структурна перебудова економіки впливають на частоту криз; нерегулярність коливань, розмитість меж між фазами, випадіння окремих фаз; основні економічні параметри менш динамічні, соціально-економічні процеси відбуваються повільніше; суперечливе поєднання асинхронності та синхронності соціально-економічних процесів у різних країнах; зниження ролі циклічних факторів у динаміці цін; глибока криза, стагнація виробництва можуть супроводжуватися зростанням цін, посиленням інфляційних процесів; переплетіння циклічних криз з нециклічними, синхронізація і взаємодія економіко-соціальних коливань, кризових явищ і економічних циклів; частішими і серйознішими за своїми наслідками стають нециклічні коливання, сутність яких вивчена недостатньо, а отже, відсутні ефективні методи їхнього регулювання; кризові явища охоплюють нові сфери і рівні діяльності.

Герхард Менш, який досліджував циклічність розвитку економіки виявив наступну закономірність: монетарна та кредитна політика в умовах загального погіршення економічної кон'юнктури не в змозі допомогти у вирішенні ситуації, оскільки рестрикційна кредитна політика в будь-якому випадку призведе до ще більшого зростання цін, тобто до інфляції, а ліберальна – до спекуляцій. І це зростання цін абсолютно не залежить від обсягів виробництва цих товарів і забезпечення ними платоспроможного попиту світової економіки [6].

З метою забезпечення ефективної кон'юнктурної політики під якою розуміють сукупність засобів та можливостей, які мають за ціль вплинути на хід кон'юнктури в абсолютно визначеному напрямку, держава здійснює ряд функцій, основними з яких можна вважати наступні: контроль за співвідношенням попиту та пропозиції; аналіз показників стану та показників зміни загальноекономічної кон'юнктури і факторів, що на неї впливають; прогнозування стану кон'юнктури ринку; розробка та реалізація механізмів стимулювання чи обмеження споживчого та інвестиційного попиту.

Залежно від того, як змінюється значення макроекономічних параметрів у процесі циклічного розвитку економіки вони поділяються на: проциклічні, контрциклічні та ациклічні; також виділяють три види параметрів за ознакою синхронізації, а саме: випереджувальні, запізнювальні, співпадаючі. Характеристика макроекономічних показників та параметрів економічного циклу наведена на рис.3, 4 [3].

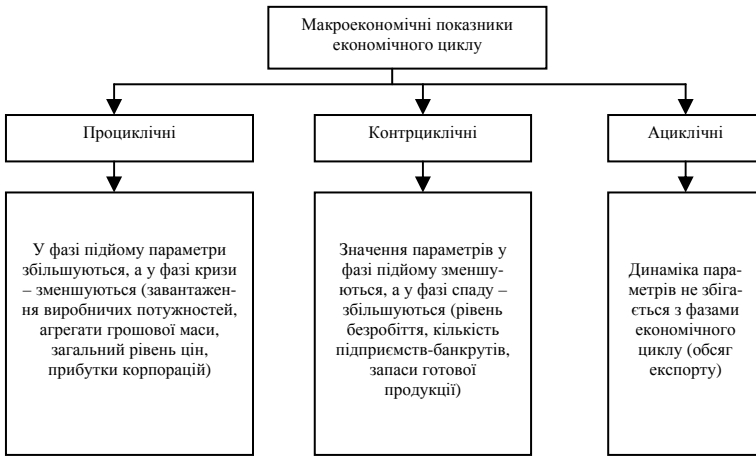

Рис.3 – Класифікація макроекономічних показників економічного циклу

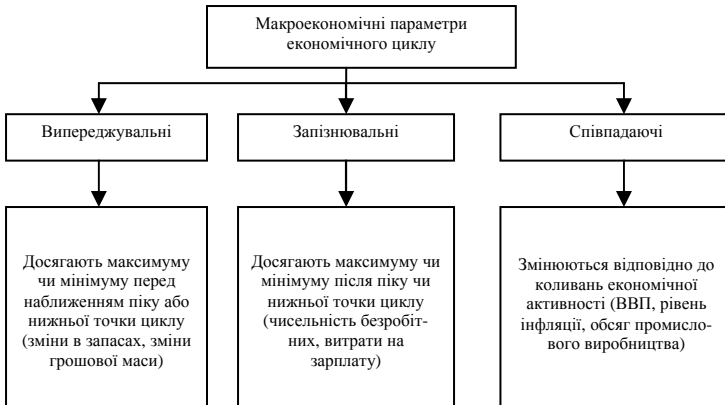

Рис.4 – Класифікація макроекономічних параметрів економічного циклу

Врахування зміни макроекономічних показників на кожному з етапів економічного циклу забезпечить своєчасне застосування інструментарію антикризового управління, що дасть змогу тримати ключові макроекономічні пропорції в проведенні структурної політики.

Також залежно від мети (необхідність в активізації чи необхідність в стримуванні сукупного попиту) на державному рівні застосовують такі методи впливу на загальноекономічну кон'юнктуру

(рис.5, 6) [3].

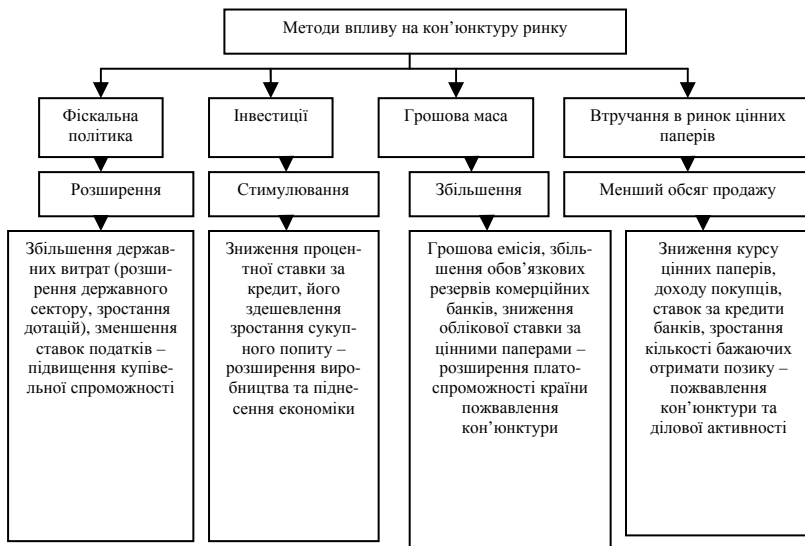

Рис.5 – Державні методи впливу на кон'юнктуру ринку з метою активізації сукупного попиту

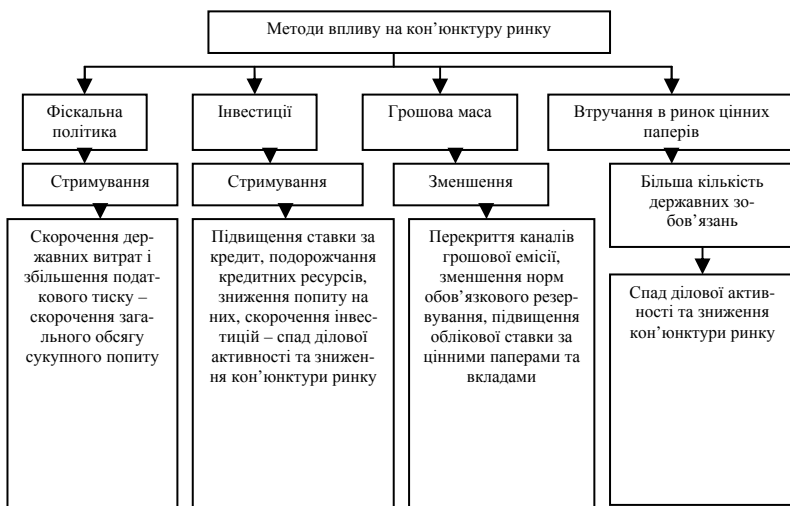

Рис.6 – Державні методи впливу на кон'юнктуру ринку з метою стримання сукупного попиту

Таким чином, в результаті проведеного дослідження стають зрозумілими причини невдач ліберальних монетаристів у боротьбі з кризою, а також той факт, що світова економіка повинна пройти період «перезавантаження» та позбутися від перенакопиченого капіталу, завдяки його масовому знеціненню в результаті неминучої, тривалої та глибокої депресії. Тому в сучасних умовах країни з ринково орієнтованою економікою потрібно використовувати систему заходів, спрямованих на подолання циклічності в економіці. І ключову роль у цій системі має бути відведено державі, яка своїми заходами в період криз повинна найдоцільнішим чином вирішити наявні суперечності в економіці. А це означає, що в подальших дослідженнях необхідно звертати увагу на державне регулювання та використання заходів щодо корегування циклічних коливань і зменшення руйнівного впливу різних (глобальних, локальних, галузевих, структурних, системних) криз на країну та суспільство в цілому.

- 1.Кондратьев Н.Д. Основные проблемы экономической статистики и динамики / Н.Д.Кондратьев. – М.: Экономика, 1991. – 567 с.
- 2.Кондратьев Н.Д. Проблемы экономической динамики / Н.Д.Кондратьев. – М.: Экономика, 1989. – 526 с.
- 3.Мельник А.Ф., Жилюк Т.Л., Длугопольський О.В., Панухник О.В. Макроекономіка та макроекономічна політика / А.Ф.Мельник. – К.: Знання, 2008. – 699 с.
- 4.Меньшиков С.М., Клименко Л.А. Длинные волны в экономике. Когда общество меняет кожу / С.М.Меньшиков. – М.: Международные отношения, 1989. – 272 с.
- 5.Шумпетер Й.А. Теория экономического развития / Й.А.Шумпетер. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.
- 6.Mensch G. Stalemate in Technology: Innovation Overcome the Depression. – Cambridge, Mass, 1979.

Отримано 30.09.2010

УДК 338.46

Р.Е.ГУЛЯК

Харківська національна академія міського господарства

ЕЛЕМЕНТИ ДІАГНОСТИКИ РЕСУРСНОЇ КОМПОНЕНТИ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МІСТА

Окреслено теоретико-методологічні основи економічної діагностики розвитку ресурсної компоненти економічного потенціалу міста. Запропоновано авторський підхід до формування системи діагностичних індикаторів, який базується на теорії і методології аналізу та оцінювання соціально-економічних процесів.

Представлены теоретико-методологические основы экономической диагностики развития ресурсной компоненты экономического потенциала города. Предложен авторский подход к формированию системы диагностических индикаторов, который базируется на теории, методологии анализа и оценивания социально-экономических процессов.